

GODSDIENST EN NATIONALISME

(Hoofdthema Vredesweek 1992)

DE KERKEN EN HET NATIONALISME IN EUROPA

(Thema IKV-kern te Assen)

WAAROM GAAT DIT THEMA DE KERK AAN?

(Ingeleid door C.J.Labuschagne)

Dit ongepubliceerde artikel vond ik in mijn archief. Vanwege de actualiteit maak ik het nu openbaar.

Niet iedereen in Nederland, die zich christen noemt, zal het ermee eens zijn dat de kerk zich moet inlaten met, en uitlaten over, het nationalisme in Europa. Er zijn christenen die vinden dat de kerk zich niet moet bemoeien met politieke en maatschappelijke zaken, omdat zij maar één taak in de wereld zou hebben: het Evangelie verkondigen. Dit laatste wordt daarbij versmald en beperkt tot een getuigenis aangaande het heil in Christus en de verwachting van het koninkrijk van God in het hiernamaals. Of een dergelijk getuigenis in onze wereld nog relevant kan zijn en geloofwaardig kan overkomen, is een vraag waar serieus over nagedacht dient te worden.

Vele christenen - en ik meen dat het de grote meerderheid betreft - zijn ervan overtuigd dat de kerk zich niet afzijdig mag opstellen ten aanzien van concrete maatschappelijke en politieke processen, en dat ze haar betrokkenheid bij wat er in de wereld speelt niet uit de weg mag gaan. Over de aard van de bemoeienis van de kerk kan verschillend gedacht worden. Sommigen menen dat de kerk niet verder dient te gaan dan het bieden van humanitaire hulp aan mensen in nood, en dat ze zich niet aan de hete politieke hangijzers moet branden. De vervulling van haar diakonale taak is volgens deze opvatting voldoende. Anderen zijn er echter van overtuigd dat de kerk ook een profetische taak heeft en dat ze zich moet uitspreken over de achterliggende oorzaken van de ellende in de wereld. Voor sommigen is het wat dit betreft voldoende als de kerk verklaringen uitreikt en resoluties aanneemt. Maar ook hier zullen anderen, m.i. terecht, zeggen dat men verder dient te gaan en in de praktijk daden bij de woorden moet voegen.

Wat valt er nu concreet over het thema 'de kerken en het nationalisme in Europa' te zeggen? Persoonlijk ben ik er diep van overtuigd dat de kerken, gezien de recente ontwikkelingen in Europa, hoe langer hoe meer gedwongen zullen worden zich met het nationalisme bezig te houden. Ik denk daarbij niet alleen aan de sterk oplevende nationalismes in Oost-Europa, maar ook aan de herleving van sluimerende nationalismes in West-Europa rond de discussies en referendums betreffende de eenwording van Europa, om maar te zwijgen over het zich sterk makende militante nationalisme van het Vlaamse Blok en van de rechtsradikalen in Duitsland. Geen enkel kerkgenootschap zal op den duur kunnen ontkomen aan een standpuntbepaling betreffende het probleem van het agressieve nationalisme en aan de eis dit verschijnsel in bedwang te houden.

Omdat de kerken vaak achter hebben gelopen bij politieke en maatschappelijke processen, zijn er christenen die zich grote zorgen maken over de recente ontwikkelingen en pleiten voor een tijdige inzet en betrokkenheid van de kerken in een maatschappij waarin het nationalisme zich hoe langer hoe meer doet gelden.

Wie zich hiermee bezighoudt moet wel tot de conclusie komen dat het nog lang niet tot ons is doorgedrongen hoe gevaarlijk en schadelijk het nationalisme wel kan zijn. Iedereen is het erover eens dat het racisme, evenals het daarmee samenhangende Jodenhaat, een groot kwaad is. Weinig mensen beseffen echter hoezeer juist het nationalisme, met zijn neiging tot groepsegoïsme, zelfverheffing en vreemdelingenhaat, de voedingsbodem is voor racisme en

Jodenhaat. Waar nationalisme militant wordt, steken deze twee kwaden onmiddellijk de kop op. Willen we het racisme en het Jodenhaat effectief bestrijden, dan zullen we het nationalisme niet ongemoeid mogen laten. Wat zich op het ogenblik in het voormalige Joegoslavië afspeelt laat onmiskenbaar zien waartoe de arrogantie van het nationalisme kan leiden. Degenen die relaties hebben met kerken in Oost-Europa, zullen weten dat het recht op zelfbeschikking, zelfontplooiing en zelfhandhaving een groot goed is. Waar dit grondrecht wordt geschonden, kan geen kerk passief toeschouwer blijven, maar zal ze alles in het werk moeten proberen te stellen om mensen aan hun recht te helpen. Dit geldt ook voor de Moslems!

De kerk zal zich in haar taak gemotiveerd en geïnspireerd weten door het bijbelse gebod van de naastenliefde en de opdracht zich in te zetten voor het Koninkrijk Gods en de daarmee samenhangende gerechtigheid. Daarbij zal ze erop moeten toezien dat het recht op zelfhandhaving niet wordt verabsoluteerd en als het hoogste goed wordt beschouwd, want dan komt het recht van anderen in het gedrang. De kerk zal met woord en daad moeten getuigen dat er een groter goed is dan zelfhandhaving, namelijk de inzet voor, en de handhaving van gerechtigheid - juist ook voor de ander. Zelfhandhaving, koste wat het kost, kan tot haar tegendeel leiden: zelfvernietiging. Zegt het Evangelie niet "Wie zijn leven zal willen behouden, zal het verliezen"? Om werkelijk te kunnen overleven, moet je alles investeren in gerechtigheid.

In de strijd om mondiale gerechtigheid ontleent de kerk haar inspiratie aan de niet mis te verstane getuigenissen van haar Heilige Schrift. De oudtestamentische Schrift verkondigt in alle toonaarden dat recht en gerechtigheid de grondslag van Gods troon zijn en dat de heerschappij van de Messias bestaat in het realiseren van gerechtigheid, de enige basis voor vrede in de wereld. Het Nieuwe Testament getuigt dat Jezus door zijn volgelingen beschouwd werd als de Messias, niet alleen voor Israël, maar voor heel de wereld. Zij wisten zich daarom geroepen alle volken tot zijn volgelingen te maken. Daarmee werden in principe de scheidsmuren tussen de kinderen Gods geslecht: zowel de muur tussen joden en heidenen als die tussen volken onderling. Zegt Paulus niet "*Hij (Christus) is onze vrede, die de twee één heeft gemaakt en de tussenmuur, die scheiding maakte, de vijandschap, weggebroken heeft..*" (Ef.2:14)?

Wat op de eerste Pinksterdag gebeurde was daar een eerste openbare manifestatie van. Een sleutelfiguur in de oude kerk, Simon Petrus kwam tot het inzicht '*dat er bij God geen aanneming des persoons is, maar onder elk volk is wie Hem vereert en gerechtigheid werkt, Hem welgevallig*' (Hand.10:34), en '*dat God van meet af aan erop bedacht is geweest een volk voor zijn naam uit de heidenen te vergaderen.*' (15:14). Het christendom is fundamenteel een nieuw volk, boven-nationaal en universeel, en is geroepen tot verzoening in heel de wereld.

Zoals bekend, heeft de apostel Paulus met grote inzet het Evangelie aan de heidenen uitgedragen en daarbij duidelijk gemaakt dat allen die in Christus geloven, kinderen van God zijn en dat daarbij dan geen sprake is van Jood of Griek, van slaaf of vrije, van mannelijk of vrouwelijk - allen zijn immers één in Christus. Als geen ander maakte hij duidelijk dat '*wie in Christus is, een nieuwe schepping is*' en dat bij deze radicale vernieuwing er '*geen onderscheid is tussen Griek en Jood, besneden of onbesneden, barbaar en Scyth, slaaf of vrije, maar alles en in allen is Christus*' (Col.3:11).

In het licht hiervan kunnen christenen maar één conclusie trekken: het nationalisme, de gevaarlijkste splijtzwam in de mensenwereld, met zijn groepsegoïsme, vreemdelingenhaat en racisme, is volstrekt strijdig met het wezen van het Evangelie en totaal onverenigbaar met de kerk. Daarom is de kerk verplicht zich bij de brandhaarden van nationalisme betrokken te weten en met haar eigen wapens aan de strijd deel te nemen (Ef.6).

De Nederlandse kerken, die wel of niet relaties onderhouden met kerken in zulke gebieden,

kunnen een voorbeeld nemen aan de oecumenische betrokkenheid van kerken, zoals die onlangs tot uitdrukking kwam in de bijeenkomst begin september te Praag van de assemblee van de Conferentie van Europese Kerken. Daar praatte men 11 dagen lang met elkaar over zaken als oecumene, vrede en mensenrechten, interkerkelijke hulp, en de relatie met andere godsdiensten (Trouw, 23-9-92). De assemblee heeft bovendien het initiatief genomen voor een ronde-tafelgesprek tussen de Servisch-orthodoxe patriarch, de Kroatische rooms-katholieke kardinaal van Zagreb en de moslemleider van Bosnië, over de bijdrage van hun geloofsgemeenschappen aan de vrede. Vanmorgen hebben we in de krant kunnen lezen dat eerstgenoemde twee met elkaar te Bossey bij Genève praten, maar dat de moslemleider geen toestemming kreeg van de Serviërs de stad Serajewo te verlaten....